

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 7 mars 1940 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.

Genom en den 23 februari 1940 dagtecknad proposition, nr 60, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) Lag

angående ändrad lydelse av 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Härigenom förordnas, att 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

26 §.

Pensionsnämnds ordförande — — — Konungen meddelas.

Sedan protokoll för pensionsnämnds sammanträde justerats, åligger det ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå en förteckning över de ansökningar, rörande vilka beslut fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes. Samtidigt skall ordföranden med allmänna posten tillställa varje sökande besked om det beslut, som fattats i anledning av hans ansökan.

Ordföranden och — — — till ordförande.

30 §.

¶ Ändring i pensionsnämnds beslut må av enskild sakägare ävensom av kommun och av ombud för pensionsstyrelsen sökas hos styrelsen genom besvär, vilka skola insändas till pensionsnämndens ordförande, så att de äro honom tillhanda sist å fjortonde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad då sådant skedde. Ordföranden äge ock att över nämndens beslut anföra besvär. Över anförda besvär skall nämnden avgiva yttrande att åtfölja handlingarna till pensionsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

2) Lag

angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.¹

Härigenom förordnas, att den indelning i ortsgupper, vilken jämlikt övergångsbestämmelserna till lagen den 23 april 1937 (nr 163) angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering skall gälla för åren 1938—1940, skall äga förlängd giltighet till och med utgången av år 1941.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för de i propositionen framlagda lagförslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I den föreliggande propositionen behandlas fyra från varandra fristående spörsmål rörande lagstiftningen om folkpensionering. Ett av dessa spörsmål gäller en ifrågasatt ändring av 28 § första stycket lagen om folkpensionering (sid. 15—17 i propositionen). I detta lagrum föreskrives nu, att ansökning om folkpension skall göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven. Ändringen skulle gå ut på att, därest en sökande senast varit mantalsskriven i den kommun, inom vilken han vid ansökningstillfället är boende, och kommunen är indelad i flera pensionsdistrikt, pensionsnämnden i det distrikt, inom vilket den sökande, då han ingiver ansökningen, har sin bostad, skall handlägga densamma. Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har emellertid ansett skäl icke föreligga att vidtaga en sådan lagändring. Vid redogörelsen för de nu till behandling föreliggande förslagen kommer utskottet att följa den i propositionen lämnade framställningen.

Utskottet erinrar om att till utskottets behandling hänskjutits två före den nu ifrågavarande propositionens avlämnande inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 60 av herr Andersson i Malmö om viss ändring i 19 § lagen om folkpensionering, vilken behandlar rikets indelning i pensionsdistrikt, samt nr 62 av herr Senander m. fl. om rörligt tillägg till folkpensionerna m. m. Beträffande förstnämnda motion kommer utskottet

¹ Jfr SFS 1937: 163.

att senare avgiva utlåtande; angående sistnämnda motion får utskottet hänvisa till sitt denna dag avgivna utlåtande nr 8.

A. Åtgärder för att nedbringa väntetiden i pensions- och barnbidragsärenden.

Enligt 28 § *lagen* den 28 juni 1935 (nr 434) om *folkpensionering* skall ansökning om folkpension göras hos pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där sökanden senast blivit mantalsskriven. För flertalet fall gäller, att nämnden därefter skall fatta vissa beslut i ärendet, bland annat huruvida sökanden äger rätt till pension (29 §). — Pensionsbeloppet bestämmas däremot av pensionsstyrelsen (31 §).

Pensionsnämnd skall jämlikt 23 § sammanträda så ofta nämndens ordförande med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång varje kalenderhalvår. Sammanträde skall utsättas till tid, då, enligt vad antagas kan, det för pensionsdistriktet enligt 27 § av pensionsstyrelsen förordnade ombudet är oförhindrat att närvara.

Beträffande behandlingen av ärende, som för prövning eller yttrande av pensionsnämnd inkommit till nämndens ordförande, gäller jämlikt 5 § *instruktionen* den 13 mars 1937 (nr 69) för *pensionsnämnderna* [ändrad genom kungörelse den 5 november 1937 (nr 921)], att sådant ärende av nämnden skall handläggas snarast möjligt och, där fråga är om sökt barnbidrag, senast inom en månad samt eljest inom tre månader, såvida icke pensionsstyrelsen för visst fall annorlunda förordnar. Det vid pensionsnämnds sammanträde förda protokollet skall enligt 8 § genast justeras; dock må pensionsnämnden särskilt för varje gång uppdraga åt två ledamöter att jämte ordföranden verkställa justeringen sist inom åtta dagar efter sammanträdet slut.

Sedan protokollet justerats, åligger det jämlikt 26 § *lagen om folkpensionering* ordföranden att ofördröjligen till vederbörandes kännedom å förut kungjort ställe anslå en förteckning över de ansökningar, rörande vilka beslut fattats, och anses härigenom meddelande om besluten hava skett den dag anslag gjordes. Samtidigt skall ordföranden i betalt brev med allmänna posten tillställa varje sökande besked om det beslut, som fattats i anledning av hans ansökning.

Enligt 30 § i *lagen* gäller, att ändring i pensionsnämnds beslut må sökas av enskild sakägare ävensom av kommun och av ombud för styrelsen samt av nämndens ordförande. Ändring sökes hos pensionsstyrelsen genom besvär, vilka skola insändas till pensionsnämndens ordförande, så att de äro honom tillhanda sist å trettionde dagen efter beslutets meddelande, den dagen oräknad då sådant skedde. Över anförda besvär skall nämnden avgiva yttrande; detta yttrande skall därefter jämte handlingarna i ärendet insändas till pensionsstyrelsen (29 §). Att märka är, att ärendet kan överlämnas till pensionsstyrelsen först efter besvärstidens utgång.

Med hänsyn därtill att för avhjälpande i viss mån av de missförhållanden, som väntetiden innebär, förskottering av pension frivilligt kan äga rum, finnes i 11 § första stycket *lagen om folkpensionering* infört det stadgandet,

att kommun, som, sedan någon ansökt om folkpension, förskotterat pension åt honom, äger uppbära det först till betalning förfallande pensionsbeloppet, i vad det hänför sig till tid för vilken förskott utgivits, och därav tillgodogöra sig förskottet.

I *lagen* den 18 juni 1937 (nr 382) om *barnbidrag* föreskrives (9 § 1 mom.), bland annat, att 30 § folkpensioneringslagen i tillämpliga delar skall gälla även om behandling av ansökning om sådant bidrag. *Lagen* om barnbidrag innehåller även (i 11 §) ett stadgande av samma innebörd som 11 § första stycket *lagen* om folkpensionering.

En redogörelse för tidigare utredningar och förslag i ämnet samt för den framställning av pensionsstyrelsen, som ligger till grund för propositionens förslag i denna del, jämte däröver avgivna yttranden återfinnes å sid. 5—14 i propositionen. Utskottet tillåter sig att hänvisa till denna redogörelse.

Föredragande departementschefen har i yttrande till statsrådsprotokollet med hänvisning till nyssnämnda redogörelse anfört:

Det är otvivelaktigt ett samhällsintresse av vikt, att åtgärder vidtagas för att förkorta den tid, som förflyter från det att pension sökes till dess att pension första gången utbetalas. Denna väntetid, som tidigare varit avsevärd och t. ex. år 1925 uppgick till i medeltal 35,6 veckor, har numera blivit betydligt nedbringad men kan dock i allmänhet beräknas uppgå till omkring fem månader.

Av den redogörelse, som lämnats i det föregående, framgår, att flera olika förslag framställts rörande förkortning av väntetiden. Såvitt angår den del därav, som åtgår för handläggningen inom pensionsstyrelsen, har enligt vad styrelsen i sin framställning uppgiver gjorts vad som för närvarande skäligen kan göras för dess förkortande. Vad angår väntetiden i övrigt hava olika föreslagna utvägar för att förkorta densamma visat sig svårframkomliga. Med hänsyn till vikten av att väntetiden dock nedbringades har pensionsstyrelsen gjort den framställning, varom nu är fråga, därvid styrelsen stannat vid att föreslå, dels att föreskrifter skola meddelas, som göra tätare sammanträden med pensionsnämnderna obligatoriska, dels ock att tiden för anförande av besvär över pensionsnämnds beslut skall minskas från nuvarande 30 dagar till 14 dagar.

Förstnämnda förslag, som icke mött gensaga i de över pensionsstyrelsens framställning avgivna yttrandena, finner jag för min del lämpligt och har för avsikt att senare föreslå vidtagandet av erforderlig ändring i instruktionen för pensionsnämnderna.

Vidkommande förslaget att förkorta besvärstiden i fråga om pensionsnämnds beslut må erinras, att detta spörsmål diskuterats vid tillkomsten av nu gällande lag, därvid jag såsom föredragande departementschef uttalade vissa betänkligheter mot en sådan åtgärd, bland annat med hänsyn till allmänhetens berättigade anspråk på att hava tillräckligt rådrum för att ordna med överklagande av ett nämndsbeslut. Av pensionsstyrelsens framställning framgår emellertid, att dess ombud i de nordligaste delarna av vårt land, där de största svårigheterna ur kommunikationssynpunkt för förkortning av besvärstiden torde föreligga, förklarar sig tillstyrka en sådan åtgärd. Det oavvisliga behovet av förkortning av väntetiden, de vägande skäl av olika slag, som pensionsstyrelsen i sin framställning anfört till stöd för sitt förslag, samt den omständigheten att förslaget tillstyrkts i praktiskt taget alla

remissyttranden, bland annat av socialvårdskommittén, hava föranlett, att jag anser mig nu kunna tillstyrka en lagändring av angivet innehåll.

Även efter genomförandet av de åtgärder, som pensionsstyrelsen föreslagit, blir väntetiden alltför lång. Det är med hänsyn härtill klart, att spörsmålet om vidtagande av ytterligare åtgärder för att förkorta denna tid även i fortsättningen bör vara föremål för noggrann uppmärksamhet.

B. Ändring av 26 § andra stycket lagen om folkpensionering.

I 26 § andra stycket *lagen om folkpensionering* föreskrives, såsom förut nämnts, att ordförande i pensionsnämnd skall *i betalt brev* med allmänna posten tillställa varje pensionssökande besked om det beslut, som fattats i anledning av hans ansökning.

I yttrande till Kungl. Maj:t över annan fråga har *pensionsstyrelsen* hemställt, att, därest eljest ändring skulle göras i folkpensioneringslagen, i samband därmed även den ändringen måtte vidtagas, att orden »i betalt brev» i nyssnämnda lagrum förklarades skola utgå. Såsom motivering härför åberopade styrelsen innehållet i en skrivelse den 28 december 1937 till styrelsen från generalpoststyrelsen, som däri anförde:

Styrelsen måste vid en strängt formell tolkning av det här ifrågavarande författningsstället i uttrycket »i betalt brev» inlägga den innebörden, att detsamma konstituerade en inskränkning i den pensionsnämndsordförande genom Kungl. brev den 8 maj 1914 tillerkända tjänstebrevsrätten. Den omständigheten, att pensionsnämndsordförande i olikhet med övriga kommunala förtroendemän och funktionärer tillerkänts tjänstebrevsrätt, inbjöde också till en restriktiv tolkning av omfattningen av dennes tjänstebrevsrätt.

Å andra sidan ansåge generalpoststyrelsen goda skäl tala för att pensionsnämndsordförande skulle äga begagna tjänstebrevsrätten vid översändandet till pensionssökande av meddelande angående pensionsnämndens beslut likaväl som vid all annan skriftväxling i samband med behandlingen av pensionsansökningar. Den omständigheten, att bestämmelsen syntes ha tillkommit utan sammanhang med tjänstebrevsrätten, gjorde det också tveksamt, huruvida i uttrycket borde i detta fall inläggas samma innebörd som då det användes angående en tjänstebrevsberättigad. Så länge uttrycket »i betalt brev» förekomme i ifrågavarande författningsställe, måste emellertid förefinnas tvekan angående behörigheten att i förevarande fall använda tjänstebrevsrätten. Styrelsen hemställde därför, att pensionsstyrelsen vid tillfälle ville vidtaga åtgärder för att åvägabringa ändring av författningsstället.

Med hänsyn till de i detta fall föreliggande särskilda omständigheterna hade generalpoststyrelsen ansett sig icke böra tills vidare göra någon invändning mot att pensionsnämndsordförande — i överensstämmelse med en förmodligen i stor utsträckning redan tillämpad praxis — använde sig av tjänstebrevsrätten i det nu föreliggande fallet, trots att formellt hinder härför föreläge.

Föredragande departementschefen har i propositionen uttalat, att sådan ändring borde vidtagas i 26 § andra stycket folkpensioneringslagen, att tvekan icke kunde råda om pensionsnämndsordförandes rätt att i där avsett fall använda tjänstebrevsrätt.

C. Fortsatt giltighet av gällande indelning i ortsgupper för dyrortsgradering av folkpensioner.

Genom lag den 23 april 1937 (nr 163) infördes i lagen om folkpensionering bestämmelser om dyrortsgradering av folkpensionerna. Enligt 6 § 2 mom. första stycket utgår jämte grundpension tilläggspension med olika belopp i tre skilda ortsgupper, betecknade med nummer 1, 2 och 3. Vidare stadgas i andra stycket, att indelningen i ortsgupper verkställs på sådant sätt, att ortsgrupp med högre nummer omfattar orter med större levnadskostnader än ortsgrupp med lägre nummer. Indelningen verkställs enligt de närmare föreskrifter Konungen meddelar av den myndighet, som har att verkställa indelning i ortsgupper enligt 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928, och gäller för en tid av tio år i sänder.

Med hänsyn till de obestriddiga svårigheter, som kunde möta då det gällde att från början få till stånd en tillfredsställande ortsguppering, intogs i övergångsbestämmelserna till 1937 års lag — förutom föreskrift att den skulle träda i kraft den 1 januari 1938 — det stadgandet, att indelningen i ortsgupper jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket finge verkställas före sistnämnda dag och att den första gången skulle gälla endast för åren 1938—1940.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 maj 1937 meddelat närmare föreskrifter rörande ortsgupperingen, verkställdes sådan av socialstyrelsen. Styrelsens kungörelse angående indelning i ortsgupper av samtliga orter i riket jämlikt lagen om folkpensionering utfärdades den 28 juni 1937 och intogs i Svensk författningssamling (nr 714).

I förevarande sammanhang må nämnas, att Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens beslut, i kungörelse den 15 december 1939, nr 870, förordnat, att den för åren 1935—1939 gällande indelningen för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunal inkomstskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd — vilken indelning jämlikt kungörelse den 10 juni 1938, nr 415, äger förlängd giltighet till och med utgången av år 1940 — skall, utan hinder av 48 § 1 mom. kommunalskattelagen äga förlängd giltighet till och med utgången av år 1941. — Enligt nämnda stadgande i kommunalskattelagen skall indelningen i ortsgupper gälla för en tid av fem år i sänder.

I den proposition (nr 26), i vilken vid 1939 års urtima riksdag begärdes att gällande dyrortsgruppering för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunal inkomstskatt skulle äga fortsatt giltighet till och med utgången av år 1941, framhöll föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss, bland annat, att den efter krigsutbrottet fortgående prisutvecklingen medfört förskjutningar i de lokala prisförhållandena, som kunde förväntas undergå en ytterligare accentuering under vinterns lopp. Det vore därför nödvändigt att till övervägande upptaga frågan, om en dyrortsgruppering grundad på prisuppgifter avseende hösten 1939 och våren 1940 kunde väntas giva ett tillfredsställande resultat eller ens kunde anses

leda till en rättvisare avvägning olika orter emellan än den nu gällande dyrortsgrupperingen innebure. Departementschefen höll på anförda skäl före, att detta näppeligen kunde anses vara fallet.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i den nu föreliggande propositionen uttalat, att de förskjutningar i de lokala prisförhållandena, som den efter krigsutbrottet fortgående prisutvecklingen redan medfört och i fortsättningen kunde väntas medföra, syntes honom motivera, att någon ny indelning i ortsgrupper av samtliga orter i riket jämlikt lagen om folkpensionering nu icke verkställdes. Departementschefen föreslog därför, att åt gällande indelning gäves fortsatt giltighet till och med utgången av år 1941. Bestämmelser härom hava upptagits i ett särskilt lagförslag.

Den tid, som förflyter från det pension sökes till dess sådan första gången utbetalas, har småningom betydligt nedbringats. Väntetiden uppgår dock alltså jämt i regel till omkring fem månader. En ytterligare nedskärning av nämnda tid skulle vinnas genom den förkortning av besvärstiden, varom förslag nu förelagts riksdagen. Enligt vad departementschefen i propositionen meddelat, har han för avsikt att senare föreslå genomförande av en annan reform i samma syfte, nämligen meddelande i administrativ ordning av föreskrifter om tätare sammanträden med pensionsnämnderna.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran vare sig mot förslaget om förkortning av besvärstiden eller mot övriga nu föreliggande lagförslag. Emellertid vill utskottet understryka föredragande departementschefens uttalande, att väntetiden även efter vidtagandet av nu ifrågasatta åtgärder torde bliva alltför lång samt att spørsmålet om en ytterligare förkortning av densamma även i fortsättningen bör vara föremål för noggrann uppmärksamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 7 mars 1940.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman, Linder, Tamm, Roos, John Gustavson, Wistrand, Sten* och *Nils Elowsson*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Hällbacken, *Hallagård, Molander, Hermansson* i Norrköping, *von Seth* och *Barnekow*, fröken *Ebon Andersson* samt herr *Holm*.